

Rû'yetullâh Mes'elesi 2. Bölüm

RÛ'YETULLÂH MES'ELESİ YAZISININ 1. BÖLÜMÜ >>>

İddia edenler ve gerekçeleri:

Allah Tealâ'nın görülebileceğini savunan Ehl-i sünnetin bu iddiası Ahirette tahakkuk edecek olan görmeye yöneliktir.[1] Zira bu şekildeki bir "ru'yet Allah Azze ve Celle'den bir va'd olarak Kur'an-ı Hâkim ile sabit olmuştur.[2] Aksi halde Dünya'da bunun vuku açısından mümkün olmadığı Ehl-i Sünnet ulemasınca da müsellemdir. Bu bağlamda Ehl-i sünnet Ulema, Allah'ın ahirette görülebileceği şeklindeki davalarını sıralayacağımız şekildeki bazı delillerle ispatlamışlardır.

Edille kısmına geçmeden önce "Herhangi bir konu hakkında konuşmak için o meselenin mahiyetini bilmenin gerekli olduğu" yahud, "Bir şey hakkında konuşmanın mefhumunu tasavvurun fer'i olduğu kaidesine iktidâen evvela Ulemanınru'yet derken neyi kastettikleri üzerinde duralım. "Mesela Güneşe bakıp onu gördüğümüzde ve daha sonra gözlerimizi yumduğumuz anda Güneşin varlığı hususunda bizde ilmi celî hâsıl olur. Yahut bir şeyi kesin bir şekilde biliriz. Bu bilgimizden sonra buna ziyade olarak bir de onu görürüz. İşte her iki durumda izah edilmeye çalışılan bu kesin bilgi üzere zait olan şeye "Ru'yet" denir.[3] Ve izah edilen şekildeki ru'yet adî/ adette olan görme şeklidir. Bu şekilde olan bir ru'yetin, alem-i imkânda kendisine mahsus bazı şartları olsa da, Allah Teâlâ'nın görülebileceğini savunan alimler, "Ru'yetullah meselesinde bu şartlardan bahis mevzu yapmamaktadırlar. Zira ortada Mevlâ'nın va'dine mukabil gerçekleştireceği bir fiili vardır ki; burada şart söz konusu olamaz.[4]

1. Birinci olarak bilinmesi gereken zaruri kaide "Her mevcut olanın görülebileceğidir. Zira bizim, kâinatta var olan bir takım Cisim ve arazları gördüğümüz muhakkaktır. Bu görmemizde iki tür illet söz konusu olabilir ki bunlardan birisi Hudus olup diğeri "Vucût" tur. Görmek hususunda "Hudûs"un illet olması düşünülemez. Zira Hudûs" ademî olduğu için illet olmaya elverişli değildir. Bu durumda görmenin illeti olarak "Vucut" belirlenmiştir.[5] O halde bu "vücut" kavramının illet olarak tespit edilmesi neticesine Allah Azze ve Celle'nin de "mevcut" olmasından yola çıkılarak görülebileceğini söylemek kaçınılmaz olacaktır.
2. "Gözler onu idrak edemez, o ise gözleri idrak eder"[6] ayet-i kerimesinde birkaç ihtimalin bulunması zaruridir. Şöyle ki; Allah Azze ve Celle Kur'an-ı Kerim'in bir yerinde[7]"Bir takım yüzler ona bakıcıdır" buyurmakla kendisinin görülebileceğini buyurmuştur. Bundan sonra görülemeyeceğini ima ettiren bu ayetin "Gözler onu Dünya'da idrak edemez, Ahirette edebilir" yahut Kâfirlerin gözleri onu idrak edemez" gibi manalar ile bu ayetin tevil edilmesi kaçınılmaz olmuştur.[8]Zira bu ayet-i kerimede **umum-i selb**[9]'ten öte "**Selbu'l Umum**"[10]a delaleti vardır. "إن محمداً صلى الله عليه وسلم ما آمن به كل الناس" cümlesinin ifade ettiği mana nasıl ki bütün insanların iman etmediğini göstermiyorsa, bu ayet de aynı şekilde bütün insanların göremeyeceğini

ifade etmez.[11] Bu konuda dikkat edilmesi gereken bir noktada şudur: Bu ayette nefyedilen şey ru'yet değil idraktır. İdrak ile ru'yet arasında ise fark vardır. Söz gelimi bir şeyin hududu ve sınırı olup, gözün bu şeyi bütün taraflayla görmesine "idrak" denir. Şayet göz bu şeyin bütün taraflarını göremeyecek olursa buna da sadece "ru'yet" denir. O halde buradan anlaşılan şudur "ru'yet" cinstir ve altında iki kısım barındırır. Bunlardan birisi "İhata ile ru'yet -ki buna idrak denir- ikincisi ise ihatasızru'yettir. Bu açıdan bakılacak olursa cinsin iki nevisinden sadece birinin nefyi cinsin tamamının olumsuzlaştırılmasını gerektirmeyecektir.[12] Dolayısıyla bu ayet üzerinde "ru'yetin olamayacağını söylemek doğru olmayacaktır.[13] Ayrıca bu ayet-i Kerimede Allah Azze ve Celle'ninmedh yolu üzere kendisinden görülmeyi nefyetmesi, görülmemesinin muhal olduğunu değil, bilakis görülebileceğini (**caizu'r-Ru'ye**) ispat etmektedir. Çünkü mümkün olan bir şeyin nefyedilmesiyle medh hasıl olacaktır. Meselâ, görülmemek şanından olan ma'dum (yok)'un görülemeyeceğini söylemek, ma'dum açısındanasla bir medh'e delâlet etmez.

3. Ayet-i kerimede geçen "ناظرة" kelimesinin "bekleyici şeklinde manalandırılması zorlama bir tefsir olmaktadır. Zira "İla" harf-i cerri ile kullanılan "nazar" kelimesinin bildiğimiz manada bir şeye bakmak anlamına geldiği açıktır.[14] Yani bu kelimenin "ilâ" ile kullanımı Arapisti'malinde bu şekildedir. Hakiki manadan çeviren mani bir karine olmaksızın, başka bir manaya dönülemeyeceği için bu ayette geçen "nazar"ın "intizar/bekleme" şeklinde manalandırılması doğru olmayacaktır.[15] Burada geçen "ilâ" nın harf olup "nimet" manasında isim olmadığı da açıktır. Seleften hiç kimse harf manasını terk etmek suretiyle ayet-i farklı manalandırmamıştır.[16] Ayrıca nazarın "beklemek" manasında olan "intizar" la tefsir edilmesi ahirette ki ahvale mutabık değildir.[17] Zira ayette bahsedilen bir nimettir. Beklemek ise kendisinde hayli zorluk bulunan bir şeydir. Dolayısıyla bu ayetin Allah Teâla'yı görme manasında olduğu açıkça belirmiştir. Nitekim nakli olan başka deliller de ayetin mezkûr manada olmasını iktiza etmektedir.[18]
4. Musa (Aleyhisselâm)'nın Allah Teâlâ'dan ru'yetitaleb etmesi meselesine gelince; burada birkaç bahis söz konusudur. Birinci olarak Musa peygamberin bu isteği mukabilinde Mevlâ'nın, görmeyi dağın yerinde durmasına bağlaması haddi zatında mümkün olan bir işe bağlamadır. Zira dağın yerinde durması bütün akıllılarca mümkün olan bir şeydir. Ayette Musa Aleyhisselâm'ın bunu talep ettiğinin beyan edilmesi de ayrı bir delildir ki Muhal olan bir şeyi talep hiçbir peygamberin şanına yakışacak şey değildir.[19] Musa Aleyhisselâm'ın Allah CelleCelaluhu 'ya karşı yapmış olduğu bu talebin kavminden niyabeten[20] olduğu da ileri sürülemez. Çünkü hiçbir Nebî'nin muhal olan bir talebi tehir edip Allah'a sorması düşünülemez. Bu durumun ispatı, yine Musa peygamberin kavminin kendisinden onlara ait bir ilah belirlemesini istemeleri mukabilinde "Muhakkak siz Cahil bir kavimsiniz"[21] sözünde gizlidir. İkinci olarak ele alınması gereken konu Mevlâ'nın Musa peygamberin şu sözüne mukabil olarak "Beni asla göremeyeceksin"[22] buyurduğu kavli-i şerifinde geçen "len" harfinin "te'bid/ebedilik" ifade ettiği konusudur. Bu şekildeki bir iddianın tutarsızlığı yine Kura'n-ı Kerimde geçen iki ayet arasındaki mukayese neticesinde tezahür edecektir. Şöyleki; Allah

Teâlâ Yahudilerin ölümü temenni edemeyeceklerini ifade buyururken keza “len” harfini kullanmaktadır.[23] Buna göre onların hiçbir halde ölümü isteyememeleri gerekirken Zuhurf Süresi’[24]nde Cehennemliklerin hallerini anlatırken onların “Ey Malik Rabbin bizi öldürsün” şeklindeki sözlerini hikâyeyle ölümü talep edeceklerini haber vermektedir.[25] Buradan anlaşılan iddia edildiği gibi “len” harfinin her zaman “te’bid” ifade etmeyeceğidir.[26]

5. “Ruyet” i savunmakla cisimliğe delaleti olan bazı kavramları savunmak arasında bir telazüm ilişkisi kurulması doğru değildir. Çünkü “Cihet, Mukabele, İhata, suret gibi kavramların illeti yahut melzumu kabul edilen ru’yet bizim alışageldiğimiz ve alelade diyebileceğimiz görme şeklidir. Allah Teâla hakkında iddia edilen şekil ise bu mefhumlardan tecrit edilmiş, tamamen farklı bir görme şeklidir. Nitekim alelade olan görme şeklinin bazı zamanlarda değişikliklere maruz kaldığını gözlemlemekteyiz. Mesela sahih rivayetle bize nakledilen Efendimiz’in Sahabe’ye hitaben “Muhakkak ben sizi arkamdan görüyorum”[27] şeklindeki hadiste “ru’yet” olduğu halde lazımı olduğu iddia edilen mukabele yoktur.[28] Bir de “ru’yet” sıfatının eşit seviyede taalluk ettiği görenle görülen arasında cihet ilişkisini ale’l ıtlak düşünmemiz neticesinde önümüze Allah’ın bizi bir mekândan mı gördüğü? Şeklindeki müşkil soru çıkacaktır. Bu şekildeki bir soruyu sadece bu durumun görülme konumunda meydana geleceği şeklinde yorumlanması mahza tahakküm, diğer ifadeyle sebepsiz tercih olacaktır.[29] Demek ki; Allah Teâlâ’nın bildiğimiz manada ru’yet” ten farklı bir tarzda görme yaratması caizdir. Zira bu numuneler bu manayı açıkça delillendirmektedirler.

Ez Cümle, Allah Azze ve Celle’nin kullarına in’am kabilinden bahsettiği “Ru’yet” elbet tahakkuk edecektir. Bu hususta uyandırılmaya çalışılan şüpheler, inkârcıların bu nimetten faydalanamaması neticesini verirken [30] bunun dışında kayda değer bir şey ifade etmemektedir. Ayrıca bu makale bütün bunları muhtevi olduğu ve tahlil ettiği şeklinde bir iddia gütmemektedir. Belki bu yazı, belli bazı muhalif görüşlerin ne şekilde ortaya sürüldüğü ve bunlara ne tarzda cevap verildiğini beyandan ibarettir. Bununla birlikte mücerret şu görüşlerin incelenmesi ve makul şekilde muhakeme edilmesi kişiyi hakka götürecektir. Zira aklın yolu birdir, bir de bunu nakil te’yit ederse...! Vesselâm...

RÛ’YETULLÂH MES’ELESİ YAZISI BİTTİ

[1] Ebu Bekir el- Bakıllânî, el-İnsaf fimayecibu İ’tikaduhu velâyecuzu’l cehlu bihi, s. 45 el-Mektebetu’lEzheriyye, Mısır 2000, B.2 (Muhammed Zahid el- Kevserî tahkikiyle)

[2] El-Cüveynî, el-Luma’ fi Kavaidi ehli’s-Sünneve’lCemaa, s. 161 (Yayınevi yok)

[3] İbnEbî Şerif, a.g.e. s.36

[4] İsmail Gelenbevî, Haşiye Ale’lCelâl, s. 42 Dersaadet 1316

[5]et-Teftâzânî,Şerhu'l-Makasîd 3/139

[6] Kur'an, En'am 103

[7] Kur'an, Kıyame 22-23

[8] İmam el-Eş'arî, el-İbane an Usûli'd-Diyâne, s. 63 Mektebetu'Dari'l Beyan-Mektebetu'lMüeyyed, 1990, B.3

[9] Nefyin/olumsuzluğun genelleştirilmesi... Yani durumun hiçbir kimse için tahakkuk edemeyeceğinin ifade edilmesi...Mu'tezile bu ayetin şu manayı ifade ettiğini söyleyip, hiçbir halde bir kimsenin Allah'ı göremeyeceğini kail olmuştur.

[10] Bir durumun genelden nefyedilmesiyle bazı kişiler için olabileceğinin ifade edilmesi...

[11]Fahru'ddin er-Razi, Mefatihü'lGayb, 13/104, Daruİhyai'tTürasi'l- Arabi, Tarih ve Baskı -yok-

[12] Er-Razi, a.y.

[13] Ayrıca, bir Mu'tezili olan Dırar İbn Amr'ın "Allah Tealânın görülmesi hususunda, Mevlâ'nın bizde altıncı bir hâsse yaratmasıyla bu olayın gerçekleşeceği şeklindeki görüşü, bu meyanda zikri değer bir görüştür. Bkz. Âlûsî, 7/247

[14]et-Teftâzânî,Şerhu'l-Makasîd 3/143

[15]Ebu'l Muin en- Nesefî, Tabsıratu'lEdille, 1/521 D.İ.B 1993 Ankara -Kendisine bitişen bir karine ile bekleme manasına gelen nazar kelimesineإِلَى الْيَوْمِ بِدْرِ نَاطِرَاتُ şeklindeki şiirle misal verilmektedir ki burada ki "ye'tî" fiili, "naziratun" kelimesinin "bekleyiciler" anlamını ifade ettiğini göstermektedir.

[16]Kemalu'ddin el-Beyadî, İşaratu'l Meram minİbarati'lİmam,s. 204 Zemzem PublişerzKaraçi, 1425, B.1

[17] El-Beyadî, a.g.e.,a.y.

[18]Bu deliller cümlesinden olarak "Muhakkak sizler, ayın on dördünde kameri gördüğünüz gibi Rabbinizi göreceksiniz ve onu görmek hususunda hiçbir sıkıntı çekmeyeceksiniz" Buhari KitabıMevakiti's Salat, BabuFadliSalati'lAsr, No: 554, "Güzel işleri işleyenler için en güzel (Cennet) ve ziyade vardır"(Yunus 26) Ayet-i Celiles'inde geçen ziyade'nin "Allah'ı görmek" manasında olduğu şeklindeki rivayet de aynı şekilde bu manayı müeyyittir Bkz. İbn Kesir 4/262.

Ayrıca, Fahru'r-Razî İnsan süresi(20) nde "Sen orada gördüğün zaman, pek bol bir nimet ve geniş olan çok büyük bir mülk görürsün" şeklindeki ayette geçen "mülk" kelimesinin başka kıraatlerde "Melik" olmasından "Ru'yetullah"a istidlal etmektedir. Tefsir-i Kebir 13/131, ,M. Salih ez-Zerkân, Fahru''ddin er-Razi ve Ârâuhu'lKelâmiyye s. 270,Daru'lFikr,

[19] Ebu Mansur el-Bağdâdî, Usûlu'd-Dîn, s. 120 D. Kütübi'l- İlmiyye Beyrut-Lübnan 1423 B.1

[20] Çünkü onlar “Allah’ı açıkça görünceye kadar sana asla inanmayacağız” demişlerdi. Bkz. Kur’an, Bakara 55

[21] Kur’an, Araf 138

[22] Kur’an, A’raf 143

[23] Kur’an, Bakara 95

[24] Kur’an, Zuhuf 77

[25] Ebu Bekir es-Sâbûnî, el-Bidaye fî Usûli'd-Dîn,s.76 Daru'l Maarif, Mısır 1969

[26] Keza Nureddin es-Sabuni, bu duruma misal olarak Meryem (Aleyhesselam)’ın kavmine “Bu gün kimseyle konuşmayacağım –Meryem 26- sözünü delil getirir. Çünkü orada “len” ile bu gün kaydının toplanması söz konusudur. Şayet iddia edildiği gibi “len” ebedilik ifade etseydi şu kelamda tenakuz olması lazım gelirdi.- Es-Sabuni a.y.-

[27] Buhari, Kitabu'l-Ezan, BabuTevsiyeti's-Sufufİnde'l İkame ve Ba'deha, No: 718

[28]İbn Ebi Şerif. a.g.e. s. 41

[29]İbn Ebi Şerif, s. 42

[30] Zira “el-İnkâr Yûcibu'lHirmân”- İnkâr etmek mahrumiyeti gerektirir” sözü meşhurdur.